

МІСТЕЦЬ

№1 (91) Березень 2023 р.

Газета Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

Від експериментальних майстерень – до академії

ШТРИХИ ДО ІСТОРІЇ НАШОЇ АЛЬМА МАТЕР

Історія нашого художнього закладу бере свій початок у 1938 році, коли експериментальні майстерні народної творчості при Українському управлінні в справах мистецтв при Раді народних комісарів Української Соціалістичної Радянської Республіки постановою РНК УСРР від 08 квітня 1938 року № 471 було реорганізовано в школу майстрів народної творчості для підготовки інструкторів керамічної, ткацько-гобеленої, декоративно-розписної та вишивальної промисловості. Майстерні було підпорядковано безпосередньо Управлінню у справах мистецтв при РНК УСРР. Наказом від 13 березня 1944 року № 1 школу майстрів народної творчості реорганізовано в Київське художньо-промислове училище, у 1956 році заклад перейменовано на Київське

училище прикладного мистецтва. Із 20 лютого 1964 року (наказ № 19) училище перейменовано на Київський художньо-промисловий технікум (КХПТ). Основне завдання, яке стояло перед засновниками Київського художньо-промислового технікуму, – розвиток українських народних традицій та підготовка кадрів для різних культурних галузей народного господарства.

Рішення про утворення Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (КДІДПМД ім. М. Бойчука) ухвалено постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1999 року № 1882. Наказом Міністерства освіти і науки України від 04 липня 2018 року № 748 Київський державний інститут декоративно-прикладного мис-

тецтва і дизайну імені Михайла Бойчука перейменовано на Київську державну академію декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (КДАДПМД ім. М. Бойчука). Відповідно до спільного листа Міністерства освіти і науки України та Міністерства культури України від 17 грудня 2019 року № 170 КДАДПМД ім. М. Бойчука передано до сфери управління Мінкультури.

Ім'я видатного українського художника-монументаліста, авангардиста-новатора, педагога-реформатора, представника Розстріляного відродження Михайла Бойчука академії присвоєно з ініціативи доцента кафедри мистецтва текстилю, вишивки і костюма Василя Андріяшка.

Олена ОСАДЧА,
ректор КДАДПМД
імені Михайла Бойчука

ЯК ЦЕ БУЛО

ІСТОРІЯ ПРИСВОЄННЯ НАШОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДУ ІМЕНІ ВИДАТНОГО ХУДОЖНИКА-НОВАТОРА МИХАЙЛА БОЙЧУКА

Київський художньо-промисловий технікум. Вересень 1999 року, початок навчального року. В освітній сфері з'явилася інформація, що ряд навчальних закладів середнього освітнього рівня (технікумів, училищ, коледжів), які випускали «молодших спеціалістів», готуються перейти на вищий освітній рівень, щоб випускати «спеціалістів».

Оскільки тодішній завідувач відділу декоративно-прикладного мистецтва технікуму Віталій Йосипович Сівко перебував у творчій відпустці для виконання замовлення зі створення скульптури архистратига Михаїла, виконання обов'язків завідувача відділу було покладено на мене. Коли мова зайшла про зміну статусу технікуму на інститут, одразу постало питання щодо присвоєння майбутньому інституту імені видатного митця, який перебував і творив у Києві. Директор технікуму Петро Михайлович Татівський доручив мені вивчити це питання і підготувати відповідні пропозиції.

Від викладачів технікуму надходили різні варіанти імен. Згадувалися Марія Приймаченко, Ганна Собачко і навіть Казимир Малевич. Моя пропозиція була – Михайло Бойчук. І ось чому. Творча секція монументально-декоративного мистецтва, членом якої я є, неодноразово на своїх засіданнях згадувала про творчість М. Бойчука та його школи. Поширювалися фотографії монументальних розписів представників цієї школи повоєнного періоду, відбувалися цікаві розмови з показом візуальної інформації про діяльність художників-бойчуківців.

Публікації про таке мистецтве явище першої третини ХХ століття, як «бойчукізм», в Україні почали з'являтися із часів горбачовської «відлиги». Так, улітку 1989 року в часописі «Соціалістична культура», № 7, вийшла стаття відомого історика, джерелознавця Сергія Білоконого під назвою «Михайло Бойчук у листуванні», в якій розглянуто епістолярну спадщину художника, подано репродукції робіт мистця, фото його майстерні. Тут же було вміщено портрет М. Бойчука, виконаний Василем Перевальським.

У вересні 1999 року до технікуму завітали тодішній ректор Львівської академії мистецтв Еммануїл Петрович Мисько та відомий скульптор Василь Захарович Бородай. На зустрічі з адміністрацією технікуму пан Мисько запропонував змінити статус навчального закладу, тобто реорганізувати його в інститут. Роком раніше таку саму думку на зустрічі в Будинку художника висловили ректор Харківської академії дизайну і мистецтв Віктор Якович Даниленко та директор Закарпатського коледжу мистецтв імені А. Ерделі Іван Іванович Небеняк.

І ще про одну подію, пов'язану з постаттю Михайла Бойчука. У 1992 році відбулося відкриття пам'ятника-погруддя братам Бойчукам – Михайлові і Тимофію в селі Романівка Тернопільського району на Тернопільщині. До цієї події була приурочена всеукраїнська виставка творів художників-монументалістів, що відбулася в Тернополі. З Києва приїхала група художників, серед яких були Володимир Михайлович Прядка і я. Автобусом нас везли на церемонію відкриття пам'ятника в Романівці. На відкритті була присутня донька Михайла Бойчука Ганна, яка спеціально приїхала з Німеччини, де мешкала.

Усі ці події підтверджували доцільність присвоєння майбутньому інституту імені професора Михайла Бойчука, який у 1937 році був репресований сталінським тоталітарним режимом і знищений фізично.

Щоб заручитися підтримкою авторитетних фахівців та діячів мистецької сфери, мені довелося погоджувати свою пропозицію в різних інстанціях. Зустрічався зокрема з ректором НАОМА Андрієм Володимировичем Чебикиним та головою Національної спілки художників України Володимиром Андрійовичем Чепеликом. Обидва вони схвально сприйняли ідею про присвоєння імені Бойчука майбутньому інституту.

Відомий мистецтвознавець Борис Борисович Лобановський підготував довідку про постать Михайла Бойчука, яку разом із пакетом документів про реорганізацію навчального закладу з технікуму в інститут було подано до Кабінету Міністрів. Нарешті, постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1999 року № 1882 було створено Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука. Першим ректором-організатором став Петро Михайлович Татівський, який до того керував технікумом.

Василь АНДРІЯШКО,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри мистецтва
текстилю, вишивки і костюма
КДАДПМД імені Михайла Бойчука

ДЕКОРАТИВНІ РОЗПИСИ УКРАЇНИ

Мистецтво – це світ фантазії і реальності. У процесі творчості знаходять своє яскраве вираження індивідуальне світосприйняття людини, почуття підсвідомості та емоцій. Саме тому великої популярності останнім часом набуває метод лікування за допомогою арттерапії. Шляхом використання людиною власного творчого потенціалу, через інтерпретацію нею навколишнього світу можливе і самозцілення від хвороб, і вирішення внутрішніх психологічних конфліктів.

Малювання – одна з основних технік арттерапії, це релакс, антистрес, який допомагає відновлювати душевну гармонію, коригувати емоційний стан. У процесі малювання розвивається дрібна моторика рук як у дітей, так і в дорослих.

Позитивний вплив на життя людини мають вивчення і практикування форма збереження народних традицій. До кращих традицій української культури належать зокрема такі декоративні розписи, як петриківський, самчиківський, київський та інші.

Петриківський розпис характерний тим, що в процесі розпису використовується пензлик із котячої шерсті «кошачки». Цим універсальним інструментом зручно проводити гіп-

козелені лінії пагонів, класти короткі соковиті мазки з тонкими завершеннями, що переконливо передають пружність листя, приховану силу пуп'янків, розкіш розквітлених пелюсток. Також пучками власних пальців позначають ягоди. Колір є провідним началом, він здатний викликати в глядача активні кольорові асоціації, пов'язані з етнічною приналежністю і темпераментом людини. Починаючи працювати з «котячим» пензликом, художник учиться відчувати характер руху ліній, їхню плавність, силу натиску. Відчуваючи і регулюючи натиск пензлика в результаті правильної постави руки в процесі розпису, митець створює стилізовані мереживні зображення тваринного та рослинного світу.

У самчиківському розписі художник навчається поєднувати кольори як в одному зображенні квітки або листочка, так і в цілій композиційній будові. Через форму «котячих» і «гусячих лапок» будуються «квіти-метелики», «квіти-перчинки», «мальви», а також листочки й інші об'єкти, які художник відображає в своїй композиції.

Київський розпис заснований на мистецьких традиціях Київщини. Він бере початок із давніх часів, але

лише нині активно досліджується і розвивається. Технічна сторона розпису включає імітацію вишивки, побудову об'єктів із кольорових плям, що об'єднані лінією. Це деталізація і декорування окремих частинок зображальних елементів. У київському розписі художник реалізовує бачення саме «своєї квітки». Формування флори і фауни виглядають фантастичними, певною мірою деформованими і химерними, що надає безмежний простір для фантазії.

Навчання декоративному розпису розширює наші знання про види декоративно-прикладного мистецтва, знайомить із традиціями і техніками розписів, формує вміння та навички посильного виконання елементів розпису, розвиває комунікативні здібності, естетичний смак, художні здібності та бачення прекрасного в природі, а також любов до традиційних видів народного мистецтва й української культури загалом.

Світлана СІГДА,
викладач експериментальних
курсів
декоративного розпису
в міському центрі народної
творчості та культурологічних
досліджень
Департаменту культури
при КМДА

ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

22 лютого 2023 року в конгрес-холі Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука на факультеті декоративно-прикладного мистецтва відбувся захист магістерських кваліфікаційних робіт магістрантів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» денної форми навчання. Орасою конгрес-холу стало розмаїття експозицій художніх виробів магістрантів, які вони розмістили напередодні захисту. Виставка творчих робіт занурила присутніх на заході науково-педагогічних працівників, студентів, батьків, друзів та гостей магістрантів в унікальний незвіданий світ мистецтва. Захист відбувався в змішаному форматі з дотриманням правил безпеки в умовах воєнного стану, оскільки до початку захисту пролунав сигнал повітряної тривоги.

Магістерські кваліфікаційні роботи, які були представлені на розгляд екзаменаційної комісії, засвідчили не лише високий дослідницький рівень знань авторів з обраних тем, а й власне авторське бачення подальшого розвитку української культури.

Члени екзаменаційної комісії народний художник України, заслужений діяч мистецтв, академік Національної академії мистецтв України, доцент кафедри графічних мистецтв Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури **Василь Перевальський** (голова), кандидат мистецтвознавства, в. о. завідувача кафедри живопису, професор кафедри **В'ячеслав Лубенський**, професор, кандидат мистецтвознавства, завідувачка кафедри мистецтва текстилю, вишивки і костюма **Олена Майданець-Баргилевич**, доцент, кандидат мистецтвознавства, член Національної спілки художників України, в. о. завідувача кафедри художньої кераміки, декоративної скульптури, дерева та металу **Володимир Хижинський**, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри мистецтва текстилю, вишивки і костюма **Василь Андріяшко**, народний художник України, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, професор кафедри художньої кераміки, декоративної скульптури, дерева та металу **Микола Білик** та секретар **Юлія Ройк** відзначили здобуті під час навчання професійні компетентності, практичні навички, креативність, глибокі ідеї та патріотичні погляди магістрантів. Неймовірно вражаючі доповіді викликали в членів комісії та присутніх жваві дискусії і цікаві запитання, на які магістранти давали аргументовані та змістовні відповіді. У кожній творчій роботі – і вишитих панно, і текстильних та керамічних виробів, і сценічних костюмах, і ювелірних прикрасах та інтер'єрних предметах художнього металу – відчувалися талант і натхнення авторів, усі художні роботи дихали щирою любов'ю до рідної землі, до України. Не можна не сказати, що керівники робіт доклали чимало зусиль із надання допомоги студентам під час дослідження наукових джерел, приділяли своїм вихованцям багато власного часу в майстернях у позааудиторні години. Не раз, завітавши до майстерень, мені доводилося бачити сумлінну унісонну працю наставників та вихованців.

Особливу увагу та одностайну думку екзаменаційної комісії здобула магістерська кваліфікаційна робота **Тетяни Метелко** на тему «Сценічні костюми за мотивами повісті Михайла Коцюбинського "Тіні забутих предків"». Студентка дослідила явище сценічного костюма як окремого виду мистецтва, важливу складову якого є визначення місця та доцільності в ньому етнічних мотивів, їхню роль у популяризації та відтворенні тради-

ційної культури, ствердження її унікальної самостійності на міжнародній мистецькій арені. Детальний і ґрунтовний аналіз етнографічних матеріалів, літературних та художніх аспектів твору, який Тетяна провела з допомогою свого керівника, кандидата мистецтвознавства, історика моди, професора кафедри мистецтва текстилю, вишивки і костюма **Мирослава Мельника**, дав змогу відобразити повноту концепції авторських модернізованих рішень стилізації етніки і розкриття характерів персонажів відповідно до принципів створення сценічного костюма. У роботі спроектовано дев'ять костюмів – образів персонажів повісті. Під час захисту магістрантка зачарувала всіх грамотно викладеною презентаційною доповіддю та демонстрацією чотирьох моделей сценічних костюмів у матеріалі.

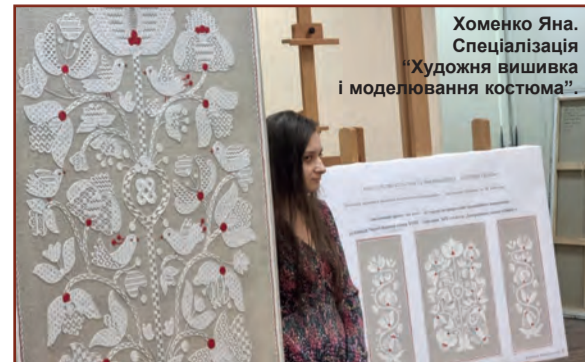
Багато схвальних відгуків отримала й магістерська кваліфікаційна робота **Єлизавети Комзол** на тему «Природні мотиви у вишитих панно сучасних інтер'єрів» (науковий керівник – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри мистецтва текстилю, вишивки і костюма **Валентина Костюкова**). Магістрантка достеменно дослідила прийоми різноманітних авторських технік вишивки, декоративних форм, які допомогли відшукати індивідуальні варіації технік, зокрема прутикових та гладевих, розробити принципи побудови площинної композиції орнаментальних мотивів колористики та впровадити елементи українського мистецтва у сучасний вжиток. Представлене авторське панно вразило глядачів досконалою майстерністю виконання. Єлизавета є учасницею багатьох виставок, міжнародних проєктів та всеукраїнських конкурсів, вона здобула перше та друге місця на Міжнародному конкурсі «Київські каштани» (2021–2022 рр.).

Не менше схвальних відгуків отримала й магістерська кваліфікаційна робота **Яни Хоменко** на тему «Сучасна інтерпретація традиційних вишиваних рушників Чернігівщини кінця XVIII – середини XIX ст.: декоративне панно "Оберіг"». Яна та її матуся щиро дякували керівникам **Валентині Костюковій** та **Олені Феоклістовій** за фахові поради, настанови та професійний практичний досвід, який вони передавали за період навчання. Обрана магістранткою тема була практично недослідженою і потребувала глибокого вивчення, але Яна продемонструвала творчий підхід до бачення науково-дослідницького експерименту, запропонувавши нові підходи до сприйняття традиційного народного мистецтва, а саме: вивчення рушників Чернігівщини у створенні власного панно. Їй вдалося трансформувати дослідницький матеріал у свою творчу роботу, запропонувавши велику кількість технік.

Слова вдячності висловила керівником і магістрантка **Марія Фомічова**, яка захищала роботу

Комзол Єлизавета. Спеціалізація "Художня вишивка і моделювання костюма".

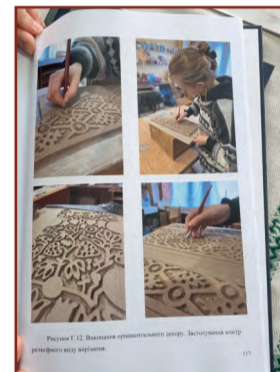
Хоменко Яна. Спеціалізація "Художня вишивка і моделювання костюма".

онлайн на тему «Народні та авторські техніки української вишивки в сучасному предметному середовищі: декоративне панно». Вишитим панно, що зображувало дерево життя, вона загощила увагу на екологічних проблемах планети, до створення яких так чи інакше причетна кожна людина.

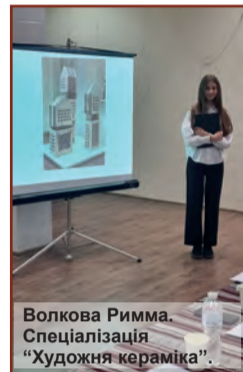
Здобула прихильність членів екзаменаційної комісії і магістерська кваліфікаційна робота **Елли Іванової** на тему «Український художній текстиль у сучасному середовищі: арт-об'єкт "Омріяні Карпати"», керівниками якої є професор, кандидат мистецтвознавства **Олена Майданець-Баргилевич** та заслужена художниця України **Марта Базак**. Захоплена темою, магістрантка проаналізувала в роботі сучасні напрями текстильного мистецтва, розглянула фактурні рішення, психологічне художньо-образне сприйняття об'єктів, технологічні властивості обраних матеріалів, продумала кожну деталь та кожен фрагмент композиції. Представлене панно з трьох елементів композиції втілює в собі поєднання простих геометричних та пластичних форм силуетної пластики. Елла говорить: «Я щаслива, що втілила свою ідею в життя!».

Жодного члена комісії не залишила байдужим магістерська кваліфікаційна робота **Аліни Окари** на тему «Українська орнаментика як елемент декору в керамічних меблях-трансформерах», де важ-

лишим аспектом виступає декорування виробів етномотивами (інтеграції українського орнаменту в сучасні форми керамічних меблів-трансформерів). Під керівництвом справжнього фахівця з керамічних виробів, кандидата мистецтвознавства, доцента кафедри художньої кераміки, декоративної скульптури, дерева та металу **Володимира Хижинського** магістрантці вдалося створити змістовну, насичену ілюстраціями роботу. У доповіді під час захисту Аліна зізналася, що робота в матеріалі її не лише захопила, а й рятувала під час повітряних тривог: «Я бігла до майстерні, працювала і відволікалася!». Мистецтво таке допомагає!». Дослідження магістрантки пройшло апробацію в проєкті «КЕРАМ-Орезиденція» Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, презентовано на міжнародній конференції та висвітлено в науковій статті. Практичні роботи були представлені на виставці «МініЦеглина2022», Міжнародному конкурсі на кращий керамічний пласт «Бойчук і бойчуківці: сучасний погляд», де вона отримала диплом лауреата за краще композиційне рішення, і на Всеукраїнському молодіжному пленері гончарів та живописців ім. О. Ганджі (перше місце). Ще одна магістрантка **Володимира**

Окара Аліна. Спеціалізація "Художня кераміка".

Волкова Римма. Спеціалізація "Художня кераміка".

Цілоком заслужену відмінну оцінку отримала магістрантка **Олександра Матюшко** за магістерську кваліфікаційну роботу на тему «Використання міфологічних образів у стилістиці інтер'єрних предметів художнього металу», на сторінках якої бачимо аналіз ковальського мистецтва, ідейні пошуки авторки, процеси, етапи і технологію виконання. На перший погляд здається, що тендітна жіноча постать і метал – речі несумісні, але

Оцінки «добре» отримали магістранти **Анастасія Вороніна** (робота на тему «Інтерпретація традиційних форм ужиткових керамічних виробів у контексті сучасного інтер'єру»), **Ніна Іскренко-Ярмоленко** (робота «Відображення української жінки в сучасному станковому живописі: картина "Українка"»), **Наталія Костюченко** (робота «Втілення теми космосу в ювелірних прикрасах-трансформерах»), **Дмитро Принцевський** (робота «Інтерпретація художніх образів за авторством Густава Клімта у художньому металі»).

За результатами захисту магістерських кваліфікаційних робіт чотирьом магістранткам було запропоновано вступати на навчання до аспірантури академії, а їхні художні вироби рекомендовано до подачі на конкурс студентських наукових робіт. Особливої виразності, атмосферності й енергетичності захисту додавали вишиванки, у які були зодягнуті члени екзаменаційної комісії, викладачі та магістранти. Одна з магістранток прийшла на захист у власноруч вишитої сукні. Було помітно, що цього року кожен надавав вишиванці глибшого значення, ніж завше, підкреслюючи її роль у боротьбі проти російських загарбників. А вже вишиванка є символом не лише української ідентичності, а й нескореності, свободи і непереможності України. Сподіваємося, ця традиція супроводжуватиме й подальші наші захисти.

Підсумовуючи, хочу висловити переконання: доки наші захисти ряснітимуть такими талановитими магістерськими роботами – доти житиме гасло: «Все буде Україна!».

Алла ДЯЧЕНКО,
в. о. декана факультету
декоративно-прикладного
мистецтва,
кандидат педагогічних наук

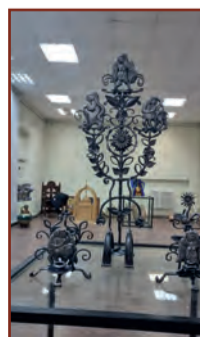
Метелко Тетяна. Спеціалізація "Художнє моделювання костюма".

Іванова Елла. Спеціалізація "Художній текстиль".

Олександра довела своїм виробом протилежне. Представлений у матеріалі кований світильник зі складними елементами художнього кування надзвичайно вразив членів комісії та всіх присутніх. Керівник роботи, старший викладач кафедри художньої кераміки, декоративної скульптури, дерева та металу **Ілля Поп'юк** відзначив високий професійний, мистецький рівень та неординарні творчі задуми, які народжувалися в здобувачки в процесі виконання роботи.

Відмінну оцінку отримала й магістрантка **Ірина Соляник** за магістерську кваліфікаційну роботу на тему «Спорт у сучасному образотворчому мистецтві: картина "Подвійний блок"» (керівник – старший викладач кафедри живопису **Руслан**

Матюшко Олександра. Спеціалізація "Художній метал".

ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ДИЗАЙН»

22–23 лютого 2023 року відбувся захист магістерських робіт за спеціальністю 022 «Дизайн». На суд експертної комісії було представлено сім робіт студентів кафедри графічного дизайну, дві роботи студентів кафедри промислового дизайну та шість робіт студентів кафедри дизайну середовища. Під час захисту магістранти продемонстрували прекрасне володіння категоріально-понятійним апаратом, широку ерудицію, ораторські здібності. Усі роботи засвідчили високий рівень здобутих знань.

Студенти кафедри дизайну середовища порушували в своїх роботах актуальні питання сьогодення: формування дизайну середовища котеджного містечка для тимчасового перебування переселенців (робота А. Вольської); застосування біофільного дизайну в оздоровчо-реабілітаційних закладах (Р. Осмолова), формування кампусного середовища мистецьких навчальних закладів (В. Костюченко). Найвищу оцінку отримала робота студентки О. Ємець на тему «Особливості використання параметризму в інтер'єрах громадських середовищ» (науковий керівник – професор Т. Малік).

Випускниці кафедри промислового дизайну презентували роботи на теми «Інтегрована складна система для монтажу медично-евакуаційного обладнання допоміжних модулів для оснащення літака (на прикладі спеціального оснащення літака АН-78)» (Є. Дяченко) та «Портативна мультимедійна система з використанням технології гнучкого екрана» (Т. Дроздовська). Студентські роботи кафедри графічного дизайну були орієнтовані на пошук балансу між збереженням національних традицій у графічному дизайні (наприклад, роботи К. Васильєвої (Зосимової) «Традиції поліського розпису в графічному дизайні» та А. Маслій «Національна ідентичність у сфері української косметології») та засвоєнням досвіду інших регіональних шкіл дизайну. Так, студентка О. Погребна в роботі «Візуально-образна мова видань скандинавської школи графічного дизайну» проаналізувала роботи скандинавських дизайнерів кінця XIX – початку XXI ст. К. Ларссона, Т. Кіттельсена, Д. Бауера, К. Нільсена, О. Екселла, Й. Нордстрема, К. Хапаніємі.

Також О. Погребна зазначила, що скандинавська школа графічного дизайну, незважаючи на засвоєння загальних європейських цінностей і культурного спадку, намагається зберегти свою візуально-образну мову, яка сформувалася під впливом традицій декоративно-прикладного мистецтва, місцевої міфології, системи сприйняття навколишнього середовища та формування способу життя людини (хюґе). У практичній частині роботи О. Погребна презентувала макет книги Міка Вікінґа «Маленька книга хюґе. Як жити добре по-данськи», де намагалася від-

творити всі особливості скандинавського стилю життя.

Бажаємо випускникам спеціальності 022 «Дизайн» творчої наснаги, професійної реалізації, примноження славних традицій Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука.

Інна ПЕТРОВА,
в. о. завідувача кафедри графічного дизайну
КДАДПМД ім. Михайла Бойчука,
доктор історичних наук, доцент

Пряники входили до традиційної випічки багатьох народів світу. Пряничні осередки відомі у Творуні (Польща), Пардубиці (Чехія), Нюрнберзі (провінція Баварія, Німеччина), Гертвіллері (region Гранд-Ест, Франція) та інших країнах. Свою пряничну історію має й Україна, проте вона досі маловідома. На першочоді вивчення пряників – відсутність зразків, оскільки вони довго не зберігаються. За даними дослідників, пряники на території України виготовляли ще за часів Київської Русі. Цим ремеслом займалися цехові братства та монастирі. У деяких місцевостях виготовлення пряників переросло в промисел. У XIX столітті з'явилися перші пряничні фабрики. У Харкові на Конторській вулиці працювала кондитерська фабрика Дмитра Кромського. У Києві на Подолі – фабрика Максима Нечаєва. На знаменитому Контрактовому ярмарку в Києві продавали до 500 пудів «нечаєвських пряників». У 1925 році на Контрактовій площі стояла торговельна будка з вивіскою «Правдиві медові пряники. Україна». Відомо, що в Ужгороді до 1940 року працював пряничний цех Гаврила Ціпорського.

В українських селах та містечках до 80–90-х років XX століття пряничним промислом займалися жінки. Ганна Дорошенко із містечка Котельва, що на Полтавщині, згадує, як у молоді роки пекла пряники «по всьому району». У містечку Балта на Одещині майстрині перед різдвяно-новорічними святами щодня випікали до 600 пряників. На ярмарку їх продавали до тисячі штук за день. Це відбувалося попри те, що радянська влада комерційну діяльність переслідувала.

Українські пряники були двох видів – тиснені та фігурні. Тиснені пряники виготовляли за допомогою різьбної пряничної дошки. Фігурні – вирізали дерев'яними або металевими формами, а потім розмальовували. Поширені назви фігурних пряників – «панянка», «бариня», «коник», «кінь з вершником», «чобіток», «півник» та інші. З давніх часів тісто для пряників готували з медом. Тому їх ще називали «медові пряники», «медяники», «медівники». За радянської влади мед до пряників додавали рідко у зв'язку з невисоким рівнем життя.

Пряники дарували дітям на Святий вечір, коли вони приносили вечерю до хрещених батьків та родичів. Ольга Гоголіна із села Ясенове Перше Одеської області згадує: «А ми не ждали, поки стемніє, шостого січня після дванадцяти вже бігли нести вечерю, і бабуся давала нам коники і ляльок». Тро ті щасливі часи пам'ятає Катерина Крелка з містечка Седнів на Чернігівщині. «У мене були хресні хороші. За дві неділі до Різдва уже на коминку Васі конь здоровенний, а мені – паня». На Кіровоградщині діти приносили вечерю хрещеним батькам у хусточці. Хрещена мати її вміст виймала. На заміну клала книш та пряник: хлопчику – коня, а дівчинці – бариню. На Полтавщині пряники дарували ще й колядникам. «Ми колядували, і нам давали горіхи, яблука і

УКРАЇНСЬКІ МАЛЬОВАНІ ПРЯНИКИ

Пряник «хатинка», автор Оксана Дорошенко, містечко Котельва, Полтавська обл.

Пряники, розписані за мотивами косівської кераміки, автор Оксана Білоус, м. Київ.

Пряник «коник з вершницею», автор Оксана Дорошенко, містечко Котельва, Полтавська обл.

Пряники початку XX століття, містечко Путивль, Сумська обл.

Пряники Ольги Гоголіної, с. Ясенове Перше, Одеська обл.

чубаті канфети і панянки – коник, панянка, півник» (Оксана Дорошенко).

Діти споживали пряники не одразу. Надія Сніжок з Кіровоградщини згадує, як малою гралася ними на печі. Надійка вишивувала біля стіни «баришень», а братик – «коників». Пряники також виставляли на видному місці, щоб «покрусувалися». За даними дослідників, в Опішні та інших селах Полтавщини вони виконували роль декоративної прикраси в інтер'єрі хати. Розмальовані «панянки» та «коники» стояли на комині, мисниці або на підвіконні.

Пряники продавали на базарах та ярмарках до приходу Різдва та протягом року. Повертаючись із базару, батьки привозили дітям на гостинець пряник. Дочка гончарів із села Дибинці, що на Київщині, Зінаїда Гуржій згадує: «Коли тато і мама приїжджали з базару, привозили пряники – розмальовані «коники». Продавців солодкого товару можна було побачити біля великих церков на храмові свята. За розповідями старожилів, бувало, жінки збиралися в однієї з подруг, топили піч і пекли та розмальовували пряники для своїх дітей.

Перед випіканням пряники фарбували в червоний колір соком буряка або використо-

ували харчовий барвник. У деяких місцевостях поверхню пряника не фарбували. Після випікання виробі ще гарячими розмальовували глазур'ю. Її виготовляли з борошна, крохмалю, води і барвника. Розписували ріжечком із паперу або використовували справжній коров'ячий ріг. Барвники купували на базарі. Якщо не було грошей, то барвники вимінювали на курячі яйця.

Пряник «пані» («бариня») нагадує жінку в довгому вбранні, подекуди у віночку, у червоних або чоботях. У неї руки випрямлені в сторони або складені в боки. Поле для розпису пряника буває пастельним, відповідно до кольору спеченого тіста. В іншому випадку площину виробу фарбують у червоний або рожевий кольори. У деяких місцевостях пряник покривають білою глазур'ю. У містечку Котельва на Полтавщині «панянку» фарбують у ніжно-рожевий колір. Візерунки створюють у формі завитків білою, голубою та жовтою глазур'ю. На подолі одягу пишуть ім'я майбутньої власниці пряника. У Балтському районі Одещини площину пряника «пані» фарбують не покривають.

Червоним кольором окреслюють контури на виробі. Після того позначають риси обличчя, чубчик, намисто, гудзики на грудях. Малюють короткий фартушок із заокругленими краями, прикрашений вели-

кою квіткою. Поділ одягу оздоблюють поздовжніми орнаментальними смугами. Візерунки створюють за допомогою прямих, хвилястих, ламаних ліній та крапочок. У містечку Путивлі на Сумщині площину «панянки» покривали білою глазур'ю. Після того їй малювали шапку з пташиним пір'ям та візерунки на сукні. Для розпису використовували рожеву та золотисту фарби. Візерунки створювали за допомогою ліній, крапок та зафарбованих площин.

Пряник «коник з вершницею» нагадує коня, на якому сидить вершник у сідлі. Коник присадкуватий форми на коротких ніжках. Фігура вершника до пояса. У селі Польова Харківської області тло пряника було пастельним, відповідно до кольору спеченого тіста. Коніку малювали очі, ніздрі, гриву, волосяний покрив червоною фарбою за допомогою крапочок, рисочок та прямих ліній. Шапка, рукави і чоботи вершника та копитця коника замальовували повністю. У Балтському районі Одещини коніку малювали упряж за допомогою рисочок та крапочок. На площині пряника красувалися червоні квіти із зеленими листочками. У містечку Путивль Сумської області вершник представлений у капелюсі з вузькими полями. Площина пряника покрита білою глазур'ю та прикрашена малюнком, який нагадує карусель.

Пряник «півник» за формою схожий на керамічний свистунець на ніжці. У селі Польова Харківської області йому малювали пір'я червоною фарбою за допомогою косих ліній. Гребінець, серезики, хвіст і ніжку покривали фарбою повністю. У містечку Котельва на Полтавщині площину «півника» фарбували в червоний колір та розписували завитками білого, синього і жовтого кольорів.

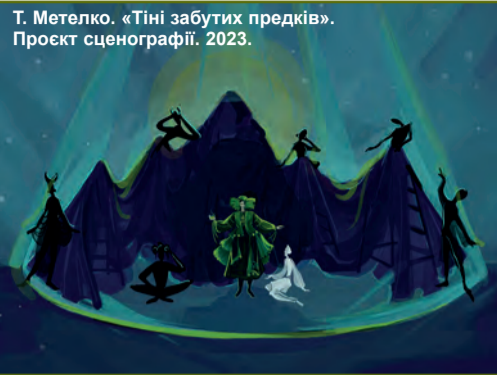
У селі Нова Прага Кіровоградської області для пряників «барині» і «коника» виготовляли «одяг» із кольорового паперу та фольги. «Бариням» кроїли спіднички, а «коникам» – кольорові чубчики та гривки.

У наш час традиція виготовлення мальованих пряників відроджується. Її популяризують дослідники народної культури Вікторія Гавриленко із Сумщини, Олена Щербань із Полтавщини, Андрій Парамонов із Харківщини та інші. Оксана Дорошенко з містечка Котельва на Полтавщині розвиває пряничну традицію рідного краю. Вона розмальовує пряники в автентичному стилі, а також створює авторські картини. У своїй творчості майстриня використовує трипільські мотиви та відтворює орнаменти українських сорочок і рушників. Мальовані пряники виготовляють Оксана Білоус, Леоніда Прончук, Олександра Чуб, Ольга Семко, Ольга Гоголіна та інші. Оксана Білоус передає мистецтво створення пряників любителям української культури.

Сподіваємося на те, що виготовлення та дарування пряників з українськими мотивами відновиться та вони увійдуть до реєстру об'єктів культурної нематеріальної спадщини України.

Людмила КОСТЕНКО,
учений секретар КДАДПМД
імені Михайла Бойчука

Пряник «панянка», автор Леоніда Прончук, м. Київ.

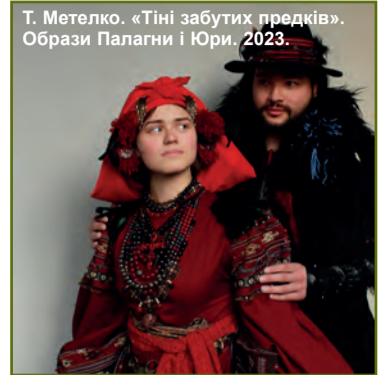
Т. Метелко. «Тіні забутих предків». Проект сценографії. 2023.

Т. Метелко. «Тіні забутих предків». Образи Івана і Марічки. 2023.

Т. Метелко. «Тіні забутих предків». Проект сценографії. 2023.

Т. Метелко. «Тіні забутих предків». Образи Палагни і Юри. 2023.

МАГІСТЕРСЬКИЙ ПРОЄКТ ПЕЛІЯНИ МЕТЕЛКО «СЦЕНІЧНІ КОСТЮМИ ЗА МОТИВАМИ ПОВІСТІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»»

22 лютого в Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука відбувся захист магістерських робіт. Спеціалізацію «Арткостюм» представляла Тетяна Метелко зі сценічними костюмами до повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». Тетяна розробила не лише проекти дев'яти костюмів, а й продумала власну сценічну інтерпретацію повісті та оригінальну сценографію.

За основу сценографічного рішення «Тіней» Метелко взяла п'ять різних за розміром металевих драбин, покритих напівпрозорими темними тканинами, що, залежно від освітлення,

формують або ціліні обриси гір, або працюють «на просвіт», заграючи з глядачем модерністичною композицією «оголених» констукцій. Крім того, актори, піднімаючись на верх драбини, зливаються з нею в один силует, створюючи окремих монументальний образ та «вертикально» розширюючи дію постановки.

Основними персонажами для сценічного втілення «Тіней» художниця обрала Івана, Марічку, матір Івана, Палагню, мольфара Юру, Няву, Чугайстра та образи тіней. Головним принциповим підходом до їх вирішення стала стилізація етнічного вбрання гуцулів та сусідніх із ними етнографічних

груп (лемків, бойків, закарпатців). Кожен образ Тетяна Метелко вирішила в одному, символічно об'єднаному кольорі, що візуально відображає характер образу і підтримує абстрактно-умовний стиль постановки. Так, Іван і Марічка як найбільш «чисті душі» одягнуті в білі шати, матір Івана, подібно до природи, – в зеленій стрій, пристрасна Палагна – в сукню відтінків червоного, а містичний мольфар Юра – в чорний із вкрапленнями бордового й синього багатошаровий одяг.

Чотири костюми художниця виготовила в матеріалі, представивши на захисті інсталя-

цію з двома манекенами, світлини акторів у костюмах, а також вихід двох моделей в образах Палагни і Юри.

Державна екзаменаційна комісія оцінила магістерську роботу Тетяни Метелко найвищим балом і відзнакою, а глядачі висловили побажання якнайшвидшої реалізації проекту на театральній сцені.

Мирослав МЕЛЬНИК,
професор кафедри мистецтва текстилю, вишивки і костюма
КДАДПМД імені Михайла Бойчука,
кандидат мистецтвознавства,
доцент

«Kalush Orchestra».

«Даха Браха».

ЕТНІЧНА СТИЛІСТИКА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СЦЕНІЧНОМУ КОСТЮМІ

Створення сучасного сценічного костюма, що базується на традиційному народному строї, – питання вельми актуальне, особливо в контексті останніх воєнних подій, які різко підвищили рівень патріотизму українців та привернули до України увагу всього світу.

Серед вдалих прикладів сценічної стилізації народного костюма – роботи до спектаклю «Гуцулка Ксеня» Франківського драматичного театру. Завдяки невеликому, камерному формату сцени художник може дозволити собі знехтувати необхідністю збільшувати масштаб у декорі та орнаментів у театральному костюмі і частково (для головних героїв спектаклю) використовує автентичні зразки гуцульської ноші: серед костюмів – унікальна колекція гуцульських гунь Руслани Гончарук. Глядач поринає в справжню «карпатську казку» з неймовірно-фактурним нашаруванням одягу, «живим» колоритом та розкішною деталізацією.

Іншим яскравим прикладом є спектакль «Тіні забутих предків» київського театру «Берегиня», де костюми наповнені власним метафоричним навантаженням і відображають особливості переосмислення постановниками художніх прийомів твору Коцюбинського. У костюмах більшості героїв переважає білий колір, а кептар Івана, кожух Юри, вінок Марічки та намисто Палагни наповнені глибоким символічним змістом.

Досить упевнено ідеї етнічної стилізації представлені в образах сучасних музичних виконавців. Серед таких, наприклад, – сценічні костюми гурту «Даха Браха». Їхні вліз-

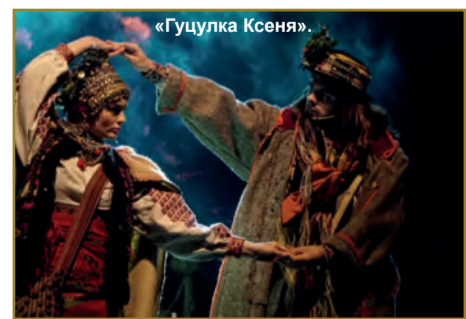

«Onuka».

навані високі шапки з овечого хутра «заграють» із традиційними козацькими головними уборами, а одяг часто вирішений у сучасних, стилізованих під етніку формах. У солісток гурту «Ranivalkova» ефектність образів передбачена стилізацією зав'язування хусток, що наближає останні до близькосхідних традицій. Костюми доповнюються фактурністю українських наших прикрас і гротескністю переосмислення народних строїв. Упізнаваною стилізацією народної традиції також є образи «Kalush Orchestra», які використовують фактури й орнаменти гуцульської ноші в контексті сучасних підходів розуміння й використання принтів та об'ємів у одязі. І не можна в даному контексті не згадати співачку «Опика», в костюмах якої елементи традиційного вбрання віртуозно вплетені в футуристичну естетику кіберпанку. Костюми «Опика» відкривають нову, мало розвинену в Україні стилістику етнофутуризму.

Отже, сценічний костюм за мотивами традиційного строю може бути вирішений у різних стилістичних напрямках, включати автентичні та сучасні складові, а також доповнюватися фантастичними футуристичними елементами, осучаснюючи та пропагуючи красу українського костюма, доносячи її до глядачів із різними естетичними вподобаннями.

Тетяна МЕТЕЛКО,
студентка VI курсу спеціалізації
«Художнє моделювання костюма»

«Гуцулка Ксеня».

Тетяна Метелко. Сценографія і костюми до постановки за повістю Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». 2023.

АРТКОСТЮМ У КОНТЕКСТІ МИСТЕЦТВА І МОДИ

Наукові дискусії про суть і види мистецтва ведуться із середини XVIII ст., коли його почали ділити на «високе» і «прикладне». Кравецтво тоді вважалося прикладним – «нижчим». У 1868 році найвідоміші модельєри в Парижі об'єдналися і створили «Синдикат моди», а в 1910 році – «Паризький синдикат Високого шиття».

«Високе шиття» (фр. Haute Couture) – це не просто кравецька майстерність мистецького рівня, а ще й французький юридичний термін, який позначає витвори лише паризьких будинків мод, що є членами згаданого синдикату і працюють за чітко визначеними останнім правилами.

Але мистецтво костюма розвивається і в Україні, а в нашій академії підготовку митців за цим напрямком готують на спеціалізації «Арткостюм». Наші студенти створюють

артобрази, презентуючи власні креативні ідеї та майстерність їх втілення в костюмах.

Арткостюм – це головним чином демонстраційні експериментальні речі, створені з метою вираження суспільно значущих ідей, розкриття актуальних тем, кращого пізнання та репрезентації української культури. Арткостюм поєднує оригінальність, виразність, майстерність виготовлення і виконує як художні, так і знаково-символічні функції. Це і виставковий артоб'єкт, і авторські стилізації етнічних строїв, і сценічні костюми для виконавців, музичних гуртів, театральних постановок тощо.

На спеціалізації «Арткостюм» наші студенти вивчають спеціальні рисунки і живопис, композицію, формотворення, конструювання і моделювання, історію костюма і моди, стилістику й орнаменталізацію, фешн-ілюстрацію, сценічний і видовищний костюм, театральний костюм і сценографію, а також комп'ютерне проектування, яке все активніше застосовується сучасними художниками з костюма у практичній діяльності.

Серед наших випускників – як дизайнери з власними модними брендами (наприклад, Lalkarka), так і успішні художники (як Katya Lisova), роботи яких вигідно вирізняються в контексті фешн-бізнесу, і на сучасному артринку.

Мирослав МЕЛЬНИК,
професор кафедри мистецтва текстилю, вишивки і костюма
КДАДПМД імені Михайла Бойчука,
кандидат мистецтвознавства,
доцент

Інна Комар. Магістерський проект концептуальної колекції одягу «Дихати – значить жити». 2021.

Lalkarka. Футболки з вишивкою «Тризуб». 2022.

Катя Лісова. Бездомні. Серія «Темні часи». 2022.